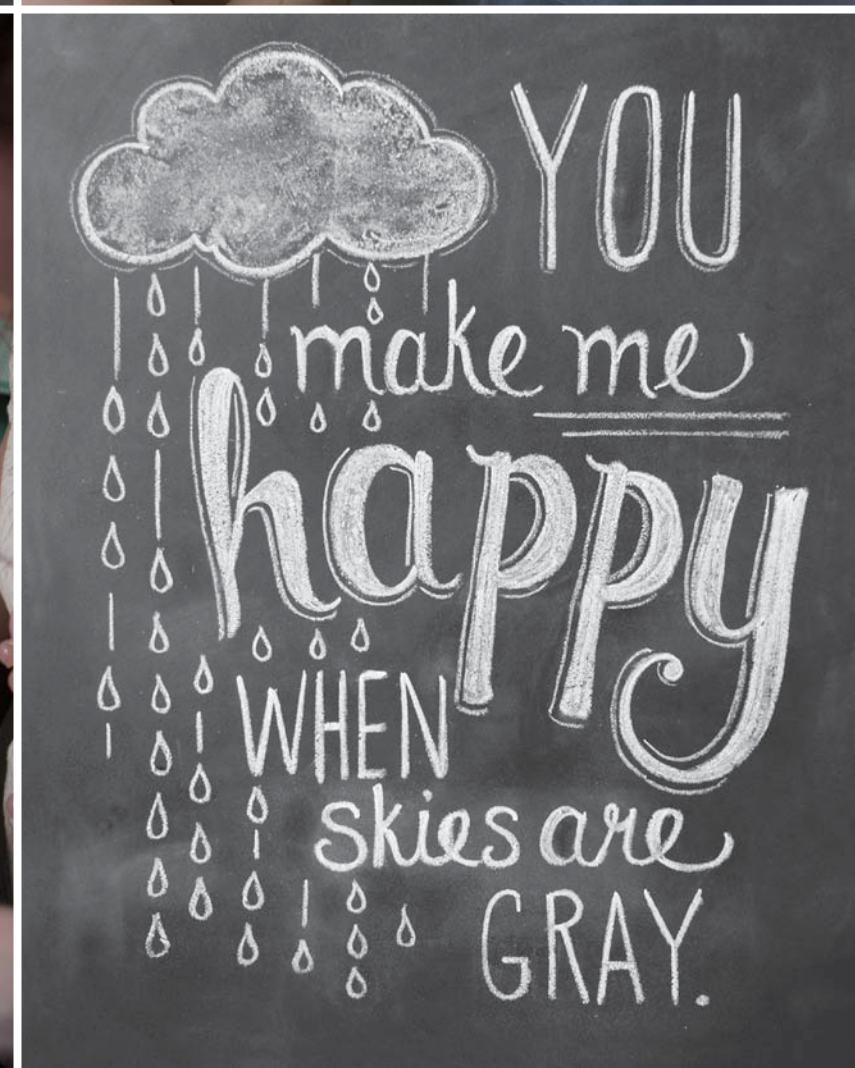




Letters tekenen

Je ziet het steeds vaker: illustratoren die bijzondere citaten in de mooiste lettertypes tekenen. Op blogs en Instagram, maar ook op schoolborden in cafés. Ontwerper Lisa Congdon en andere letterliefhebbers over de kunst van het lettertekenen en hoe je het kunt leren.



De schoolbordletters van Valerie McKeehan

Wie blogs, Instagram en Pinterest een beetje in de gaten houdt, had het al gezien: letters tekenen is een trend. Zeker bij illustratoren, maar ook bij crafters. En dan niet zo van hupsakee, een dikke letter op papier kladderen zoals vroeger en die opvullen met streepjes, stipjes en balletjes – al is daar natuurlijk niks mis mee. Nee, je ziet overal mensen op een prachtige en verfijnde manier letters tekenen. Wie het lettertekenen ongetwijfeld een *boost* heeft gegeven, is de Amerikaanse illustrator Lisa Congdon. Op 1 januari 2012 startte ze een blog waarop ze 365 dagen lang iedere dag een handgeschreven tekst, quote of soms maar één enkele letter postte. Zo nu en dan volgens de officiële wetten van kalligrafie, maar ook gebaseerd op vintage letters en soms volgens eigen ontwerp. Met kwast en inkt, maar ook met pen. Als je Lisa's letterblog bekijkt, lijkt het soms alsof je naar theater op papier kijkt. Zo komt bijvoorbeeld een quote van de Russische schrijver Anton Tsjechov opnieuw tot leven: hij wordt persoonlijk gemaakt door het handschrift van Lisa. Je ziet en voelt aan alles – aan het kleurgebruik, de grootte, de vorm, de dikte en de illustraties die erbij staan – dat de tekst met aandacht getekend is. En dat maakt dat je als lezer vanzelf de tijd neemt om zo'n mooi citaat goed te lezen, als een soort eerbetoon aan de schoonheid van de letters, maar ook als eerbetoon aan de inhoud van het citaat.

TERUG NAAR TOEN

Maar waarom is lettertekenen nu ineens zo populair bij illustratoren? Lisa Congdon legt uit: "Er zijn altijd trends in design en in illustreren. En blijkbaar is op dit moment *hand lettering* populair. Op een bepaalde manier is het een reactie op al die jaren dat we lettertypes van de computer gebruikten – grofweg vanaf de jaren tachtig tot begin deze eeuw. Nu gaan we weer terug naar het lettertekenen zoals we dat deden vóór die tijd. Bovendien: hoe meer kunstenaars een specialiteit hebben zoals lettertekenen, hoe populairder het wordt."

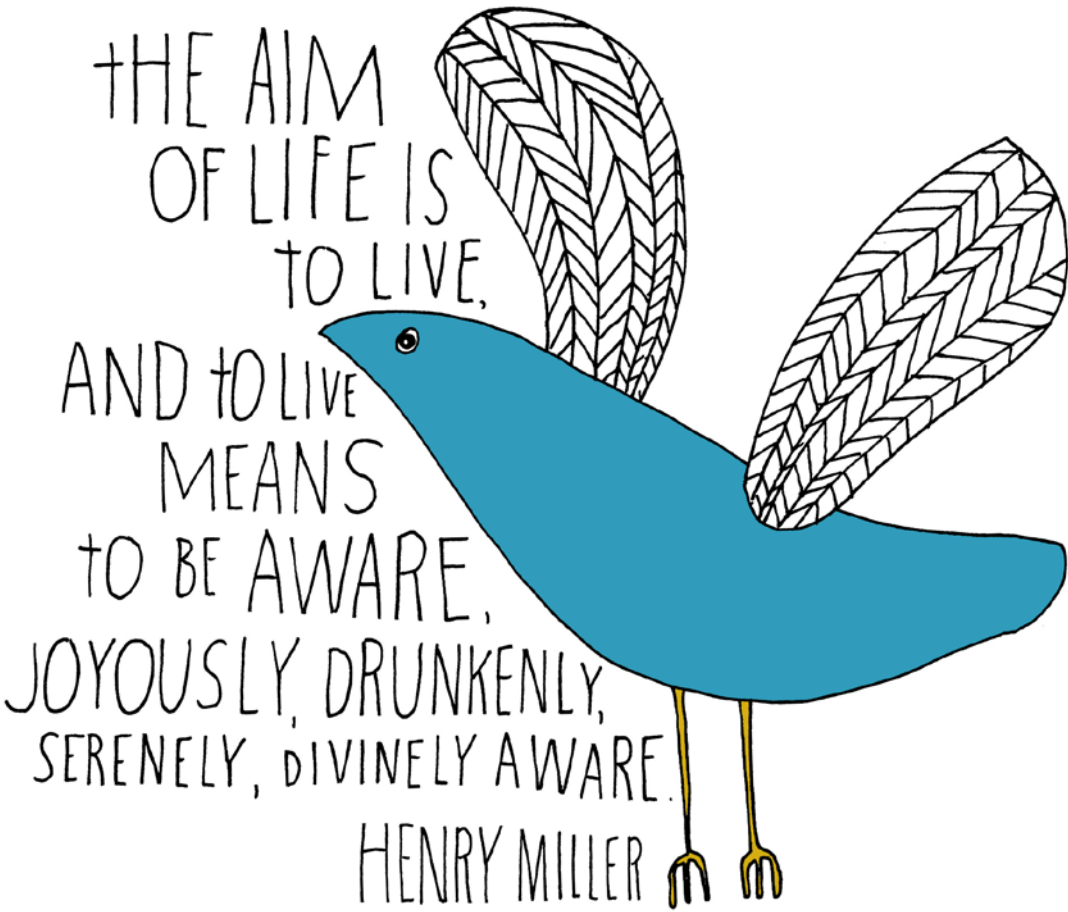
De Amerikaanse typograaf Valerie McKeehan, gespecialiseerd in lettertekenen met schoolkrijt, gelooft in het unieke karakter van handgeschreven boodschappen, vertelt ze. "In een handgeschreven tekst zit persoonlijkheid en charme, en dat verklaart denk ik de populariteit, vooral als je het vergelijkt met digitaal geproduceerde tekst. Dat heeft toch iets saais en steriels. En zeker: lettertekenen valt ook samen met de groeiende populariteit van de DIY-cultuur."

Dat we nu leven in een tijd waarin er meer en meer aandacht is voor het handgemaakte, het ambacht, zal zeker meespelen. Want letters tekenen, dat is een ambacht. Je ziet ze nog steeds weleens, bijvoorbeeld als je door een straat met grote monumentale panden fietst: schilders die de naam van de bewoner van het huis op een groene deur schilderen of op ➔

de raam van een café. Een eeuwenoud beroep, in het gedrang geraakt door letterstickers, maar nog steeds bestaand. De Amerikaanse Faythe Levine reisde er zelfs heel Amerika voor door en maakte er een boek en film over: *Sign painters*. Daarin komen mensen aan het woord die met de hand reclame schilderen of bewegwijzering: soms op een bord, soms op een stenen muur. En al is neonreclame inmiddels niet meer weg te denken uit ons straatbeeld, toch zie je als je oplet nog steeds met de hand geverfde reclame. Niet alleen in Amerika, maar over de hele wereld – tot in China aan toe. Het staat inmiddels bijna symbool voor een tijdperk waarin alles nog wat langzamer ging.

PERSOONLIJK EN UNIVERSEEL

Toch is die liefde voor letters bij illustratoren niet iets van de laatste jaren. Bijna alle graphic designers en illustratoren hebben iets met letters. En dat geldt zeker voor Judith van der Giessen, de Nederlandse illustrator die we kennen van haar mooie handgemaakte letters voor onder meer Flow. “Mijn liefde voor typografie gaat ver terug. Letters zijn heel persoonlijk en tegelijk universeel. Ze kunnen je herinneren aan die ene naam, dat mooie boek of die inspirerende quote. Juist dat het voor iedereen een persoonlijke waarde heeft, maakt het mooi.” Valerie McKeehan werd verliefd op lettertekenen omdat je niet alleen iets moois tekent, maar je het ook nog eens kunt gebruiken om een boodschap mee over te brengen. “Woorden hebben vanzelf al een betekenis, en juist door een woord een mooie vorm te geven, benadruk je zo’n betekenis nog meer.” Letters zijn het belangrijkste symbool ter wereld, vindt Lisa Congdon. “Iedereen is er bekend mee, en je kunt er letterlijk alles mee uitdrukken. Mezelf uitdrukken via zelfgetekende letters, ja, dat is een van mijn meest gekoesterde activiteiten.” Het boek *Scripts. Elegant lettering from design’s golden age* van Steven Heller en Louise Fili staat boordevol inspiratie voor elke letterliefhebber. De periode van de negentiende eeuw tot



De getekende quotes van illustrator Lisa Congdon

halverwege de twintigste eeuw waren de hoogtijdagen voor de handschriftletter: een drukletter, gebaseerd op handschrift. Dus geen handgeschreven letters, wat niet wegneemt dat je je wel kunt laten inspireren door de letters op vintage filmaffiches, inktpotjes, verfblikken, sinaasappelpapiertjes, poederdozen, limonade-etiketten, biscuittrommels, huwelijksaankondigingen en boterverpakkingen waar het boek vol mee staat – de ene letter nog sierlijker dan de andere. De illustratoren van nu laten zich ook vaak door vintage letters inspireren. Judith kijkt in oude (en nieuwe) tijdschriften, kranten en musea, maar speurt ook op rommelmarkten en vintage winkels. Lisa wordt beïnvloed door letters in oude advertenties en uithangborden en bij Valerie kan het ook de bloemenprint van een tweedehandsjurk zijn die haar inspireert. Of, zoals laatst, de illustratie op een vintage cacaoblik. En soms leest Valerie een citaat of hoort ze een gedicht en dan ziet ze meteen voor zich hoe ze de woorden wil tekenen. “Sommige citaten schreeuwen er gewoon om om getekend te worden.”

OEFENEN MAAR

Om het lettertekenen onder de knie te krijgen, moet er veel geoefend worden. Lisa startte niet voor niets haar letterblog: ➡➡



TIPS VAN LISA, JUDITH EN VALERIE

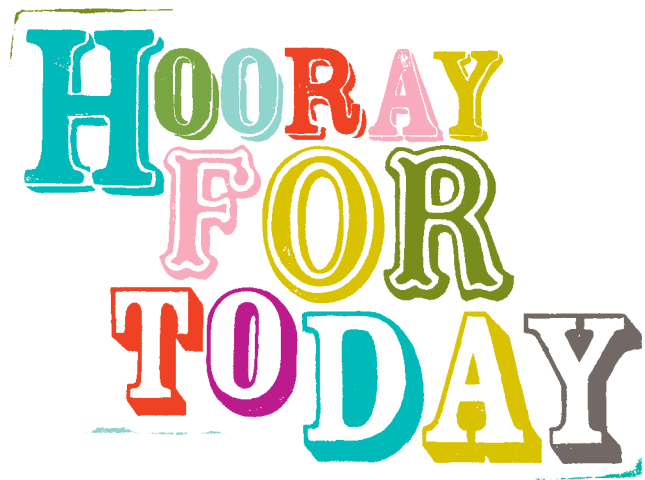
*Lisa Congdon: “Een cursus kan goed helpen om te begrijpen hoe professionals te werk gaan, maar nodig is het niet. Er zijn ook veel boeken over lettertekenen die je kunnen helpen. Mijn favoriet is ‘Little book of lettering’ van Emily Gregory. Maak tijd om elke dag te oefenen, zo ontwikkel je je eigen stijl. Zoek citaten die je mooi vindt en gebruik die om te oefenen in lettertekenen.”
*Judith van der Giessen: “Gewoon beginnen en niet bang zijn om fouten te maken, want die zijn vaak ook leuk! Zoek materiaal uit dat je ligt en kies een favoriete letter of tekst. Een leuk boek om lettertypes mee te oefenen vind ik ‘Draw your own alphabets. Thirty fonts to scribble, sketch & make your own’ van Tony Seddon. Je kunt je tekst in allerlei fonts maken en die met elkaar combineren tot een mooi geheel. Ga vooral veel schetsen en uitproberen, zo kom je tot de mooiste ontwerpen.”
*Valerie McKeehan: “Een goede manier om te beginnen is verschillende lettertypes bestuderen en ze overtrekken: zo voel je de lettervormen. Als je lettertypes eerst natekent, ga je steeds meer vooruit en kun je er een persoonlijk tintje aan toevoegen. Als je al die verschillende lettervormen onder de knie hebt, wordt het ook makkelijker om je eigen stijl te ontwikkelen en de letters wat zwieriger te maken.”

SCHRIJVEN ALS AMBACHT

Vroeger bepaalden de gebruikte schrijfmaterialen veel meer de uiterlijke vorm van letters. Zo schreven de Romeinen met een rietpen op papyrusrollen. Omdat papyrus ruw was en de rietpen zich er ook niet echt voor leende, was het handschrift nog weinig verfijnd. Pas vanaf het jaar 300 werd steeds vaker perkament (gemaakt van dierenhuiden) gebruikt: het oppervlak daarvan was veel gladder, waardoor het handschrift verfijnder werd. De ganzenveer hielp daar ook bij. Overigens waren het vooral monniken die konden schrijven: doordat het christendom verspreid moest worden, werd er veel in kloosters geschreven. Schrijven was nog een heus ambacht, dat ook door gilden werd uitgevoerd. Pas later, tijdens de renaissance, gaan ook wetenschappers schrijven: gotische letters werden vervangen door cursieve letters (het humanistische schrift), dat makkelijker en sneller schreef. Rond 1500 komt de boekdrukkunst op en verdwijnt het schrijven als ambacht naar de achtergrond: nu werden er met name drukletters ontworpen. En zo ontstond een nieuw beroep: dat van grafisch ontwerper.

een perfecte manier om elke dag te oefenen en te experimenteren met een eigen stijl. Juist die dagelijkse oefening zorgde ervoor dat ze vooruitging en het onder de knie kreeg – inmiddels zijn haar getekende letters een belangrijk onderdeel van haar carrière als illustrator. Lisa en Valerie volgden ook een kalligrafiecursus, maar noodzakelijk is dat niet. Judith leerde het zichzelf aan: "Ik ben gewoon aan de slag gegaan met materialen en technieken die ik leuk vind. Carbonpapier, balpen, viltstiften, fineliners, potlood, verf, inkt en stempels. Het leuke van met de hand werken is dat de letters elke keer weer anders worden." Een favoriete techniek heeft Judith niet; het is juist een sport om de juiste techniek voor de juiste illustratie te vinden. Ze gebruikt het lettertekenen ook als 'tussendoortje': letters schetsen helpt haar vaak om nieuwe inspiratie te krijgen voor andere projecten of opdrachten. En Lisa tekent nog steeds elke dag letters: "Alleen al door in mijn dagboek te schrijven, bijvoorbeeld. De tijd nemen om een letter goed op papier te krijgen, daar krijg ik altijd een goed humeur van."

Tot slot: bestaat er eigenlijk zoiets als een 'moeilijke' letter? Of een 'makkelijke'? Jazeker, al is dat voor iedereen natuurlijk anders. De letter Y vindt Lisa de minst leuke om te tekenen, de R is haar favoriet: "Omdat er waanzinnig veel manieren zijn om een R te tekenen." Voor Judith staat de J boven aan haar favorietenlijstje. "Omdat het de beginletter van mijn naam is natuurlijk, maar ook omdat het een letter is die je goed kunt combineren en omdat het een lange letter is." Lastige letters kent Judith niet. Valerie wel: "De M. Omdat het een bepaalde symmetrie vereist die ik lastig vind. De hoofdletter L daarentegen is mijn favoriete letter om te tekenen. De mogelijkheid om een schuine L een soort krul mee te geven, vind ik erg leuk." En misschien gebruikt de Nederlandse typograaf Gerrit Noordzij in zijn boek *De handen van de zeven zusters* wel de mooiste quote om de schoonheid van zelfgetekende letters uit te drukken: 'Een pen moet over het papier zweven als een schip dat zoetjes laveert.' ●



Letters van Judith van der Giessen

LEZEN EN KIJKEN

- * Tanamachistudio.com: prachtige site van de Amerikaanse letterkunstenaar Dana Tanamachi, vol filmpjes waarop je haar aan het werk ziet. Als je bijvoorbeeld het filmpje 'Flourish' bekijkt, zie je dat lettertekenen een ambacht is waar je enorm veel techniek voor nodig hebt.
- * 'Sign painters'. In dit boek zoomen Paythe Levine en Sam Macon (Levine maakte ook het boek 'Handmade nation') in op de mensen die door heel Amerika reclame- en uithangborden met de hand beschilderen. Ook hier valt op hoeveel techniek en vakmanschap er aan te pas komt. Ze maakten ook een film, zie Signpaintermovie.blogspot.nl.
- * Lisacongdon.com/blog/category/365-days-of-hand-lettering
- * JudithvanderGiessen.blogspot.nl
- * Lilyandval.com (Valerie McKeehan)